

N:o 6.

Ank. till Riksd. kansli den 8 april 1904, kl. 2 e. m.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, rörande väckt förslag i fråga om utredning, huru afgifterna till allmänna fattigvården må kunna mellan kommunerna utjämnas.

Utskottet har, enligt ankommet protokollsutdrag, fått sig ålagdt att bereda den fråga, som här nedan omförmäles.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 74, hafva herrar *M. Matsson, C. J. Berggren* och *G. M. Sandin* hemställt, »att Riksdagen måtte besluta att ingå till Kungl. Maj:t med anhållan om, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huru utgifterna till allmänna fattigvården i riket lämpligen kunna mellan kommunerna utjämnas, samt därom för Riksdagen framlägga det förslag, som kan af sådan utredning föranledas».

Hvad som anförts till stöd för denna hemställan, inhämtas af motionen och torde icke behöfva här upprepas.

Sedan Andra Kammaren till sitt fjärde tillfälliga utskott öfverlämnat denna motion, har detta utskott uti utlåtande, hvartill för undvikande af vidlyftighet hänvisas, dels återgifvit motionens innehåll, dels meddelat en historisk öfversikt rörande fattigvårdslagstiftningens uppkomst och utveckling inom vårt land, dels ock redogjort för den så kallade kommunalskattekommitténs betänkande och därvid fogade reservationer i hvad desamma beröra den nu föreliggande frågan.

Bih. till Riksd. Prot. 1904. 8 Saml. 2 Afd. 1 Band. 6 Häft. (N:is 6—8.) 1

Härefter yttrar nämnda utskott för egen del följande:

Hvad ofvan anförts ger vid handen, att trycket af den för flertalet af rikets kommuner hårdt tyngande kommunala skattebördan under de senaste 15 åren, i stället för att minskas, varit stadigt i nästan oafbruten ökning. De siffror ur den officiella statistiken, utskottet sammanställt, ådagalägga äfven, att detta tryck hvilar på de olika kommunerna synnerligen ojämnt.

Det måste därför betraktas såsom ett viktigt önskemål, att åtgärder må blifva vidtagna, afseende ett lättande och en utjämning af den kommunala skattebördan och icke minst af den väsentliga del däraf, som utgöres af kostnaden för den offentliga fattigvården.

Visserligen torde, på sätt uttaladt blifvit, ett rättvisare afvägande af skattebördan inom kommunerna kunna göra det kommunala skatte-trycket i någon mån mindre tyngande för de skattskyldiga, än nu är fallet, men åtgärder i denna riktning lära dock icke kunna häfva det missförhållande, att medlemmar inom olika kommuner för fullgörande hufvudsakligen af vissa förpliktelser mot det allmänna drabbas ytterst olika, en olikhet, som nu är så stor, att somliga kommuner icke behöfva utdebitera några kommunala utskylder, medan inom andra årligen utdebiteras mellan 2 och 3 kronor per fyrk, motsvarande mellan 20 och 30 kronor per bevillningskrona.

Äfven ha, såsom ofvan blifvit omförmäldt, tankar framkastats därom, att denna ojämnhet borde afhjälpas genom fattigvårdsbördans öfverflyttande till staten. För en sådan åtgärd talar visserligen, att fattigvården till sin natur — i likhet med vissa andra föremål för den kommunala verksamheten, såsom undervisning, sjukvård och ordningsväsen — må kunna anses såsom en staten tillhörande uppgift och att genom en sådan anordning tvisterna mellan fattigvårdssamhällen angående de fattigas hemorts rätt skulle upphöra, men å andra sidan torde betydande olägenheter åtfölja en anordning i dylikt syfte. Därest staten skulle öfvertaga bestyret med fattigvårdens ombesörjande, skulle detta medföra en så vidlyftig förvaltningsapparat, att kostnaderna för fattigvård därigenom skulle i högst väsentlig mån stegras. En dylik stegring i utgifterna torde säkerligen äfven inträda, om kommunen fortfarande skulle handhafva fattigvården, men staten betala kostnaden därför; den sporre till sparsamhet, som ligger i omtanken om den egna kommunens ekonomi, skulle då försvinna och endast i ringa mån ersättas af insikten om nödvändigheten att vara sparsam med statens medel. Liknande invändningar, om än icke med samma styrka, kunna framställas mot tanken om fattigvårdens öfvertagande af länskommunen.

Kommunalskattekommitténs förslag om subvention med statsmedel åt kommunerna i förhållande till deras folkmängd skulle visserligen, om det genomfördes, stärka kommunernas ekonomiska bärkraft. Då emellertid en sådan subvention, hvilken för somliga kommuner skulle bereda kommunal skattefrihet och därutöver icke obetydliga tillskott, men för andra medföra endast en jämförelsevis ringa nedsättning af den kommunala utdebiteringen, icke skulle afhjälpa den mest öfverklagade olägenheten hos det nuvarande kommunalskattesystemet eller den ojämnhet, hvarmed detsamma trycker inom olika kommuner, anser utskottet samma förslag icke böra läggas till grund för blifvande lagstiftning i ämnet.

Däremot synes lösningen af förevarande för kommunernas ekonomi viktiga fråga möjligen böra ske därigenom, att staten öfvertog alla i kommunernas fattigvårdskostnader för närvarande ingående utgifter för sinnessjuka, sinnesslöa och på annat sätt abnorma fattiga.

Ett annat sätt för lösning af samma fråga vore, om staten trädde hjälpande emellan i de fall, där kommunala utdebiteringen är särskildt hög, exempelvis öfver 50 öre per fyrk eller 5 kronor per bevillningskrona, och i densamma inginge fattigvårdskostnad till afsevärdt belopp t. ex. mer än 10 öre per fyrk eller en krona per bevillningskrona. I den kostnad för fattigvård, som öfverskrede detta belopp, skulle då staten kunna deltaga med viss kvotdel.

Den utredning, som erfordras för bedömning af möjligheten och lämpligheten af frågans lösning på ett af de sålunda antydda eller möjligen annat sätt, läser dock icke kunna verkställas annorlunda än med de hjälpmedel, som endast stå Kungl. Maj:t till buds.

Utskottet får därför och med hänsyn till frågans stora betydelse för kommunernas ekonomiska framtid hemställa,

att Andra Kammararen med anledning af herrar Matssons, Berggrens och Sandins förevarande motion ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte till Kungl. Maj:t aflåta skrifvelse med begäran om utredning, huru kommunernas fattigvårdskostnader lämpligen må kunna utjämnas och framläggande för Riksdagen af det förslag, hvartill denna utredning må föranleda.

Denna utskottets hemställan blef af Andra Kammararen bifallen.

Det är allmänt känt och behöfver icke af utskottet med siffror bevisas, att landets särskilda kommuner äro i väsentligt olika grad betungade af de kommunala skattebördorna, och att, om än detta förhållande i talrika fall är till stor del beroende däraf att vissa kommuner frivilligt åtagit sig utgifter för delaktighet i järnvägsanläggningar, uppförande af offentliga byggnader eller för andra företag, likväl den skattebörd, som uteslutande härflyter af fattigvårdskostnaderna, trycker kommunerna ganska ojämnt och i vissa fall kan blifva för en kommun synnerligen betungande. Utskottet anser därför, lika med Andra Kammaren och dess utskott, det vara ett särdeles eftersträfvansvärdt önskningsmål, att en lämplig utjämning må åstadkommas i de fall, då denna kostnad finnes vara alltför betungande.

I sådant afseende har, såsom Andra Kammarens utskott erinrat, ifrågasatts, att ojämnheten borde afhjälpas genom fattigvårdsbördans öfverförande till staten, och nämnda utskott är icke främmande för den tanken, att fattigvården till sin natur må kunna anses såsom en staten tillhörande uppgift. Första Kammarens utskott, som icke kan dela en sådan uppfattning, vill i fråga härom åberopa kommunalskatte-kommitténs af förutnämnda utskott återgifna yttrande. Kommittén anför, att, huru vidtgående en ifrågakämd reform af den kommunala beskattningen än gjordes, densamma dock alltid borde ske inom ramen af kommunernas nuvarande, författningsenligt gifna ställning i samhället. Denna ställning syntes beträffande såväl primärkommunerna som länskommunerna vara lyckligt afvägd och icke böra utan tvingande skäl förryckas. Nu vore väl uppenbart, att en inskränkning i kommunernas rätt till själfverksamhet och en i samband därmed verkställd öfverflyttning från kommunen till staten af uppgifter, hvilkas främjande för närvarande, uteslutande eller i öfvervägande grad, åläge kommunen, skulle föranleda minskning i den kommunala beskattningens totala belopp, men oafsedt sannolikheten däraf, att åtminstone en del af den sålunda aflyftade skattebördan komme att fortfarande drabba de skattdragande under statsbeskattningens form, ansåge kommittén, att en dylik gränsförskjutning skulle visa sig föga gagnelig för samhällsarbetet i det hela. Den arbetsfördelning, som i vårt land, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med förhållandet i andra kulturländer, ägde rum mellan stat och kommun, kunde väl stundom förefalla godtycklig, likasom törhända icke heller allt fog saknats för det någon gång hörda påståendet, att på kommunen lagts större bördor, än den bekvämligen kunde bära, men å andra sidan kunde icke förnekas, att utskiftningen i allmänhet skett med nödig

varsamhet och att de intressen, som kommunen fått på sin lott att vårda, också lättast och bäst kunnat af kommunen tillgodoses.

Utskottet anser således, lika med kommittén, att kommunernas utgiftsbörda icke kan med fördel lättas genom att öfverflytta en del kommunala funktioner på staten. Dess medverkan till utjämning af fattigvårdsbördan bör därför hädanefter som hittills inskränkas till de fall, då kommunen fått vidkännas kostnad för fattigvård åt person, hvilken rätteligen eller skäligen icke bort i fattigvårdshänseende tillhöra samma kommun.

Andra Kammarrens utskott har emellertid ej heller ansett sig kunna förorda, att staten skulle öfvertaga fattigvården, enär enligt utskottets åsikt betydande olägenheter skulle åtfölja en anordning i dylikt syfte. Första Kammarrens utskott biträder i allo hvad Andra Kammarrens utskott i fråga härom anfört och delar äfven den uttalade åsikten, att fattigvårdens omedelbara ombesörjande icke lämpligen kan öfvertagas af länskommunen. Af skäl, som Andra Kammarrens utskott anfört, anser Första Kammarrens utskott jämväl, att »subvention med statsmedel» åt kommunerna i förhållande till deras folkmängd icke kan eller bör läggas till grund för lagstiftning i förevarande ämne.

För vinnande af önskningsmålet har Andra Kammarrens utskott ifrågasatt, att staten kunde öfvertaga alla i kommunernas fattigvårdskostnader för närvarande ingående utgifter för sinnessjuka, sinnesslöa och på annat sätt abnorma fattiga. Detta förslag kan Första Kammarrens utskott för sin del icke biträda, särskildt därför att detsamma står i strid med ofvannämnda grundsatser i fråga om gränserna för statens verksamhet i berörda hänseende. Förslaget antagande skulle dessutom icke medföra den åsyftade utjämningen, enär sinnessjuka, sinnesslöa och på annat sätt abnorma fattiga ingalunda alltid förekomma allenast inom de kommuner, som äro hårdast betungade af fattigvård och mången kommun mycket väl kan draga försorg om en sådan fattig, utan att kostnaden härför bör kännas tryckande. Det skulle väl i öfrigt förefalla oegentligt eller till och med orättvist, att kommunen genom statens mellankomst befriades från utgift af ifrågavarande beskaffenhet för person, som är berättigad till fattigvård, men att mindre bemedlad medlem af samma kommun skulle få utan bidrag vidkännas sådan kostnad.

Då förslaget, att staten skulle träda hjälpare emellan i de fall, där kommunala utdebiteringen är särskildt hög och i densamma ingår fattigvårdskostnad till afsevärdt belopp, uppenbarligen strider mot förutnämnda grundsatser, kan utskottet icke heller understödja detta förslag. Men i anslutning till den uttalade tanken om utjämning medelst bidrag

synes utskottet kunna med skäl ifrågasättas, att inom hvarje landstingsområde den eller de kommuner, som under ett år varit i jämförelse med öfriga kommuner inom samma område synnerligen hårdt betungade af fattigvårdskostnad, må exempelvis före den 1 maj påföljande året till Konungens befallningshafvande insända eller inlämna ansökning om bidrag för att af Konungens befallningshafvande med eget utlåtande öfverlämnas till landstinget, som äger att pröfva och afgöra, om och i hvad mån på grund af sådan ansökning bidrag af landstingsmedel bör beviljas.

Såsom utskottet redan antydt, är den väckta frågan i hvarje fall särdeles behjärtansvärd, och hemställer utskottet,

att Första Kammaren måtte i öfverensstämmelse med det af Andra Kammaren fattade beslut för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhåller, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida kommunernas fattigvårdskostnader må kunna lämpligen utjämnas, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning må föranleda.

Stockholm den 8 april 1904.

På utskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.
